

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Officio Cvrati Ad Praxim, Præcipve Circa Repentina, & Generaliora

Possevino, Giovanni Battista Bernardino

Mogvntiæ, D.MC.X.

Cap. XV. De recto studio Casuum conscientiaë additus est, vt obiecto,
Tractatus conducens. An autem sim assecutus, humiliores, quibus scripsi,
iudicent. Sane omnia sanctæ Catholicæ Romanæ Eccles. & ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-42233

requiem? Aliæ Missæ de requiem
possunt semper dici, excepto in
duplici rubr. Missal. de Missis de-
functorum.

MONITA AD
RECTVM STVDIVM
CASVVM CONSCIEN-
tia pro incipientibus,

Et addiscentibus per libros, &
pro benè practicanda doctrina.

Caput Decimum quintum.

NON curet initio *Habeat*
studiosus istema- *paucos sed*
gnam librorum *bonos li-*
suppellectilē cō- *bras.*
gregare: quia ma-
lè se explicabit à varietatibus opi-
nionum.

Aa. 6 Habeat

*Quos libros
habeat.*

2. Habeat igitur paucos, sed bonos libros, & sufficient isti. Pro ordine, & methodo, Summula Caietani, cui posset æquari Toleti Instructio, Summa Siluestrina, & Nauarri Manuale, & in his benè versatus euadet magnus vir. Ita Romæ consulti viri præcipui in hoc genere studii, & præsertim P. Ioan. Baptistæ Costa Societatis Iesu Pœnitentiarius Sancti Petri vir in hac scientia notissimus. Istorum verò lectio nunquam deferatur, quia experientia docuit bonos alioquin casistas, sed studium casuum intermittentes, postea inpegisse in errores.

*Studium
fit conti-
num.*

3. Ratio est, quia ista doctrina, quæ non acquiritur nisi post multos labores, & canos, vt ait Nauarrus, habet duplex fundamentum, vel in regulis theologiæ scholasticæ, vel in beneplacito Pontificum: & licet prius facilè hæreat menti propter

propter sua principia, secundum
tamen est difficile, cum nullo alio
fundamento nitatur, quam bene-
placito Pontificio, Ideo nulla alia
via possidetur, quam per continu-
um studium. At quia, vt plurimum,
post adeptum beneficium non stu-
detur, prudenter in aliquibus Epi-
scopatibus cautum est, vt Curati
statis diebus conueniant, vt de va-
riis casibus conscientia, qui conti-
nuò hoc exercitio memoriae firmi-
us harent, conferant. Et si placet
meum consilium, credo rudiorum
melius acturum, si vnum solum ex-
dictis sequatur: Et vt copiosiores
eligerem, Silu. quia quo simplicior
est doctrina, & sine vllis doctorum
concertationibus.

Ac de Toleti quidem Instructi-
one Sacerdotum, meminerint, qui
varias bonorum istiusmodi Aucto-
rum Editiones non viderunt, vt
eam seligant, quæ absolutior pro-
diit,

diit, qualis quæ anno 1603. & sequentibus Mediolani, quin etiam deinceps Brixia cum titulis capituli recusa est in quarta parte folii. Idem dictum sit de aliis Summistis, atque Theologis, Quorum posteriores Editiones, & vndenam fuerint emissæ, & quæ in iisdem siue prænoscentia, siue ad vsum sint adhibenda consule Apparatum Sacrum Posseuini Patru mei, ad quem vel ipse Romanus Expurgatorius Index nouissimè in Vrbe excusus sæpè lectores amandat. Cæterum si quando Curatus uti voluerit Candelabro aureo Alphonsi Martini Viualdi, sciat à Romano Magistro Sacri Palatii prohibitum fuisse, nisi fuerit ex impressis ab ann. 1602. Suspensa est item Henrici Henriquez Summa Moralis, donec emendetur: Quod dictum velim, ne si quando ab aliis, siue etiam interdum à nobis aliquid ex eo allatum sit, propter

propterea posse illam ab omnibus
versari existimetur : Nam neque
nos eam legimus, aut vbi, ab Au-
ctorum approbatorum minimè di-
screpantia in ipsa referuntur, quæ-
dam nonnumquam attulissemus,
nisi facultatem ab eodem Reueren-
diss. Magistro Sacri Palatii eam tra-
ctandi, ac legendi obtinuissimus.

Porro Curatus id sibi omnino
persuadeat, necesse esse, vt non so-
lum apud se habeat Indicem libro-
rum prohibitorum cum Regulis
confectis per Patres à Tridentina
Synodo delectos, & quidem po-
stremum Clementis Papæ VIII.
iussu recognitum, & publicatum;
verum etiam eundem, de quo dixi-
mus, Expurgatorium Indicem ali-
quot Auctorum ab Reuerendissi-
mo Magistro Sacri Palatii in Vrbe
editum: Sed & quoniam Scriptores,
sive eorum Opera prohibita, vel
donec expurgentur, suspensa sint,
ad cal-

ad calcem istius legere debebis è duobus Edictis, quæ anno 1603. & 1605. Romæ promulgata sunt: cum & quæ subinde Sancti Officii Sacræ Inquisitionis iussu publicantur aduersus pestilentes libros, ea omnia edicta à Curato sedulò procuranda, ita cognoscenda sint, vt in tempore, qui suæ Curæ concreditæ sunt, eos præmonere possit, ne qua illorum lectione inficiantur.

*Possiden-
das regulas
generales
materiæ.*

4. Inter studendum verò in singulis titulis; seu materiis, nota regulas generales illius materiæ, & secundum eas tuum studium dirigas, quia inde facilius resolues multos casus contingentes, & ista facilius memoriæ mandantur, vel saltem retinentur, quam singulorum casuum decisiones.

*Considera-
re legendos
auctores.*

5. Caue inter studendum ne celerior sis in versandis Doctoribus, sed & attentè considera ipsum modum

dum quo docent, quia aliquando disputant de re quo ad forum exterius, at eorum resolutio in foro interiori non valet: non quòd omnia, quæ determinantur in foro exteriori, contraria sint determinationi fori interioris, sed quod aliqua sint huiusmodi.

6. Quotiescumque in aliqua re est canon determinans, vel Bulla Pontificia, si non adsit consuetudo in contrarium militans, omnes opiniones contrariæ sunt nullæ. puta est bulla Sixti V. quod Eunuchus utroque teste carens non sit habilis ad matrimonium contrahendum. quidquid in contrarium dicant doctores est nullum, quia hæc constitutio est vsu recepta.

Canones & bulla quando praualent.

7. Sæpè contingit, ut termini qui in doctrina adhibiti sunt ad facilitatem intelligentiam, maiores tenebras obscuritatis spargant, ideo studiosus curet benè eorum intelligere.

Termini doctrina possideantur.

ligentiam assequi, & non pergat ad
ulteriora, nisi prioribus benè in-
tellectis, & postquam sibi visus fu-
erit intellexisse, ruminet secum
quasi conferens, quibus studuerit,
quia ita firmitus hærebunt menti.
Porro quando legeris hunc termi-
num moralis, vel moraliter, actio
moralis, intellige actionem proce-
dentem ab intellectu humano,
cum scientia, & eius deliberatione,
tam acceptante, quam respuente,
vt includatur actus omissionis.
Nau. prælud. 6. nu. 2.

*Scientia
scandalis
necessaria
propter e-
mergentiã.*

8. Habeatur bona cognitio scien-
tiæ scandalis, quia ea ex cognitione,
quando sint dimittenda bona spi-
ritualia, vel temporalia propter scā-
dalum, patet decisio infinitarum
rerum emergentium, & afferenti-
um magnam perplexitatem.

*Studium
diligens.*

9. Inter studendum vttere diligen-
tia, non solum versando titulos qui
videntur necessarii, sed & alios
fortè

forte apparentes non necessarios. puta in Siluestro Cautio, collusio, compromissum, & similes; quia inuenies ibi plura resolutoriè decisa, quæ alibi sunt inuoluta magna, & obscura disputatione.

10. In singulis materiis formes tibi regulas expediendi in sua praxi *formet praxi* casum, cui studueris, modo pro vi *eticam rei* casibus faciliore, quia & tibi, & aliis *cui studuerit.* ista proderunt.

11. Omnibus benè studeat, sed potissimum administrationi Sacra- *Quib maxime studendum.* mentorum, & restitutioni. Si quis verò adeptus fuerit curatam, videat ut informationem ingeniorum suæ plebis, & casuum qui ibi maximè occurrunt resolutionem præmanibus exactam habeat. In incertis, quæ postea emergunt, facile dubitet, resolutionem suspendat, quo ad perfectius studuerit, vel ad peritiorem remittat.

Sed quia in hoc spatioſo campo
Theo-

Theologiæ positiuæ, seu casuum conscientiæ, rarò datur res, quæ nõ subiaceat variis opinionibus, ac quidem sæpè contrariis, magnum pondus habebit prudens opinionum delectus. Pro quo notandum.

Non recedendum ab opinione communi.

12. Opinionem communem esse magni momenti, & ab ea non esse facilè recedendum; sed nec esse immutabilè: nam, verbi gratia, nunc aliqua opinio est alia ad ea in re aliqua, quàm quæ olim fuit: Iam verò sit communis, quæ pro tali habetur. Cum verò audis opinionem communem, intellige communem in Theologia, quam Theologi sequuntur, & communem in iure, quam iuris Doctores sequuntur. Azor Inst. p. p. lib. 2. cap. 13.

Communis opinio quæ.

13. Communis opinio est, quam sequuntur sex, vel septem Auctores Classici. Nau. cap. 27. num. 289. & addit, si in eadem re fuerint hinc inde octo, vel decem auctores graues.

ues cum iudicio opinantes, posse
vtramque opinionem vocari com-
munem. Azor verò ibi, vocat com-
munem, quam sex, vel septem tra-
ctantes, ex his quinque conueni-
unt, & tunc vult hos quinque face-
re opinionem communem.

14. Porro nec opinio, ex eo quod
sit communis, est præferenda, sed
ea quæ comprobatur maiore, sulti-
liore, ac fortiore ratione. Azor ibi.

*Quæ opinio
proferatur
communi.*

15. Concurrentibus variis opinio-
nibus contrariis potest eligi, quæ
libuerit, dummodo opinio electa
sit absque formidine, & dubio de
contrario. Azor. Inst. p. p. lib. 2.
cap. 16. quæst. 2. Adde, & iudice-
tur tuto posse eligi, (vt verè tuto
potest, etiam si contrariam habeat
veram) quia inter duas opiniones
contrarias libera est electio; & dū-
modo non sit contraria manifestè
verbis fidei; quia tunc non potest,
nec debet eligi. verbi gratia, Conc.
Trid.

*Inter opini-
ones contra-
rias quam
tenenda.*

Trid. sess. 14. can. p. habetur, extremam vnctionem institutā à Christo Domino: ideo sententia assentientium institutam auctoritate Christi, & Spiritus sancti, instinctu, & afflatu Apostolorum, est refellenda. citantur auctores istius sententiae ab Azor Inst. p. p. lib. 2. cap. 9. præceptione. p. At si Doctores, alioquin sancti, vnquam tenuerunt opinionem, quæ nunc sit contra determinationem Ecclesiæ, non peccarunt; quia nondum Ecclesiæ determinauerat, Quæ si determinasset, sanè consensissent.

*Opinio a-
que tuta
quæ sequen-
da.*

16. Quod si opiniones sunt æque tutæ, possumus eligere etiam minus tutam: Et si quæ minus tuta est, etiam habeatur minus probabilis, poterit nihilominus eligi. Azor. l. dicto cap. 16. q. 2.

*Opinio do-
ctoris &
perferenda
communis.*

17. Et si opinio sit vnius tantum classici Auctoris, & contra communem, potest nihilominus teneri.

18. Imo

18. Imo vir bonus, & doctus potest sequi suam opinionem, si sit rationabilis, etiam contra communē. *Opinio propria quando sequenda.*
 Azor lib. dicto cap. 17. Rudis verò

hoc non potest: quia cum electio debeat fieri prudenter, per rudem prudenter nequit fieri. Idē ibi q. 5.

19. Discipulus etiam potest sequi opinionem sui Magistri, licet non classici, puta scripta Doctoris, vel opinionem periti: quia rationabiliter operatur. Azor. capit. dicto. quæst. 4. *Opinio magistri licita.*

20. Porro quando dicitur sequendam opinionem probabilem, sciendum est in moralibus, sufficere probabilitatem: Ideo non est necessaria maior certitudo, nec evidentia. Sot. dist. 27. q. 1. artic. 3. dub. p. Silu. scrupul. qu. 3. not. 5. *Probabilitas in moralibus sufficit.*
 Azor capit. dicto q. 2.

21. Quod verò dicitur in dubio tutiorem partem eligendam, intelligitur, cū verè dubitatur de cōtrario, *In dubio tutiorē partem eligendā.*

*dam quo-
modo intel-
ligatur.*

rio, quia alias eligens exponeret se periculo peccandi, quod non licet: si tamen opinio sit sine dubio de contrario, vel saltem cum hoc, quod liceat vnam opinionem eligere licet & habeat contrariam pro vera, vtralibet eligi poterit. Azor. lib. dicto cap. 16. q. 2. in fi. & cap. 12. q. in fine ad obiecta. Quod verò aliqui distinguant, ante factum tenendam opinionem tutiorem, post factum verò sufficere tutam, præterquam in censuris; Tu dic, iuxta prædicta, & ante, & post sufficere tutam, quia rationabiliter agitur, quod prudenter agitur.

*In pœnali-
bus mitior
est eligenda*

22. Inter opiniones, in quibus agitur de pœna siue temporali; siue spiritali; puta excommunicatio- ne, & similibus, benignior est eligenda. Azor loco dicto cap. 11. nisi quando leges contrarium expli- cant, Idem ibi. Ang. confessio 4. q. 2. Silu.

Silu. confessor 3. q. 10. Idem tenendum est in casu matrimonii.

Nota tamen in eligenda opinione, ne imprudenter eligas, & deludaris; quia sunt aliquæ opiniones deductæ ex vno fundamento, quæ sunt mitiores, quas si elegeris, & teneris fundamentum contrarium, eris ludibrio.

23. Consuetudo tollit omnem legem positivam, siue Ecclesiasticam, siue secularem, & tunc consuetudo censetur approbata contra legem secularem, quando est confirmata tacito quodam consensu totius populi, vel maioris partis. Censetur autem approbata contra legem Ecclesiasticam, quando est confirmata tacito consensu Prælati, qui possit abrogare legem. In Constitutionibus enim Ecclesiasticis semper Doctores requirunt scientiam, & tolerantiam Prælatorum. Ita omnes. Lessius lib. 2. capit. 6. dub. 14.

Bb

num.

num. 45. de Iust. Et ubicumque superius inueneris hanc phrasim, *consuetudo legitima*, intellige consuetudinem secundum præcedentem declarationem. Non est autem necesse videre, an consuetudo sit rationabiliter introducta, sufficit enim, quod ita fiat. Caet. 22. q. 122. art. 6. in resp. 6. casus.

Ex hoc capite infinita deducuntur contra omnes leges positivas. Consuetudo tamen contra legem naturalem, aut diuinam non potest introduci. Omnes. Azor. p. p. lib. 2. cap. 10. Inst.

Consuetudo publica non condemnanda. 24. Cauendum tamen in iudicando, ne feratur iudicium contra consuetudinem communem, etiamsi videatur corruptela, & libri aperte contrarium dicant; sed prius diligenter res expendenda, quia possibile est, quod communiter fit, valide fiat. exemplum sit, de venditione ad creditum, siue ad tempus ultra

ultra pretium currens certarum
generum mercium alicubi solitam.
Igitur ne sis præceps in condemna-
tione, etiam si multi Doctores con-
tractum hunc damnent, quia non
desunt, qui excusent. Ideo, quoti-
escumque iudicium inuoluit præ-
iudicium tertii, non feratur, nisi re
benè expensa.

25.

*In praeiudi-
cium tertii
non sit iudi-
cium nisi de-
claris.*

Paruitas rei in omni materia ex-
cusat.

26. Excipiunt omnes iuramen-
tum assertorium cum mendacio.

*Paruitas
rei excusat.*

Aliqui etiam volunt excusare iura-
mentum promissorium de re leui,
aliqui negant. vide Nau. cap. 12. nu.
10. Probabilius videtur excusari à
mortali.

Excipiunt alii mendacium in
confessione, & iudicio. Caet. con-
fessio. sub Fidelis, & 22. q. 89. artic.
7. Sed impugnatur à Sot. de Iust.
lib. 8. q. 1. artic. 7. post 6. concl. Nau.
vbi supra. Azor. Inst. p. p. lib. 5.

Bb 2

cap.

cap. 28. parum vltra medium, qui & vocat hanc communem.

Alii excipiunt peccatum factum ex contemptu, quod quidam concedunt esse mortale, cum est de re magna, & veniale, cum est de re parua.

Alii addunt peccatum factum contra conscientiam, quod dicitur per conscientiam erroneam, iuxta illud Apostoli ad Romanos 14. Quidquid non est ex fide, est peccatum. *Azor tamen Inst. p. p. lib. 2. c. 8. q. 5. vult paruitatem excusare à mortali.* Lopez etiam in Instruct. c. 1. non meminit inter excepta, nisi de iuramento, & contemptu. At omnes Doctores contrariū tenent, vt ait Silu. conscientia q. 1.

Alii addunt minimum in Veneris non excusari, à mortali. ita Lessius de Iust. lib. 4. dub. 8. nume. 58. Rebello de obligat. de matr. lib. 3. q. 19. sect. 3. Vbi multis hoc probat.

27. Ignor.

27. Ignorantia inculpabilis semper excusat à peccato, hoc modo si sit Iuris naturalis, quod est ex se clarius. *Ignorantia qualis excuset.*
rum, puta quod tibi non vis, alteri ne feceris; bonum sequendum; malum fugiendum; ignorantia in his neminem excusat, cum in nullo homine detur: est enim horum cognitio naturalis. Ignorantia verò Iuris naturalis, quod ex dicto colligitur, & facile noscitur, qualia sunt præcepta Decalogi, potest dari ad breue tempus, & data ab omni peccato excusat. Azor. Inst. p. p. lib. p. cap. 13. licet alii negent. ratio Azor est, quia iusta ignorantia facit involuntarium, quod à peccato excusat.

Ignorantia verò Iuris positiui inculpabilis semper excusat. Omnes. licet sæpè apud homines puniatur.

Ignorantia etiam Iuris diuini inculpata, etiam necessariorum ad salutem.

Bb 3

salutem.

salutem excusat à peccato, propter eandem rationem. Azor ibi, licet aliqui negent.

*Inconside-
ratio & ob-
liuio.*

28. Inconsideratio, & obliuio inculpatae excusant ab omni peccato, quia faciunt inuoluntarium. Azor loco dicto c. 16. q. 3. & 4. Caet. Inconsideratio. Arm. Inconsideratio. quia reminiscencia etiam eorum, quæ scimus, non est in potestate nostra.

*Pœna non
debentur
ante con-
demnationem.*

29. Pœnæ non debentur nisi post Condemnationem, nisi pœnæ trahant secum executionem, quod euenit in pœnis Ecclesiasticis, vt excommunicatione, suspensione, & irregularitate. Caiet. 22. q. 62. art. 3. Sil. Lex. q. 9. no. 7. pæn. q. 25. hæresis q. 8. Sor. de iust. l. p. q. 6. art. 6. ad 8. dubium. Nau. c. 23. n. 66. & 67.

Aliqui addunt deberi etiam ante condemnationem pœnas Ecclesiasticas, vt priuationem beneficii, officii, vel alterius commodi: Alii negant.

negant. Citantur ab Azor. Inst. lib. 2. cap. 11. versus finem.

Alii addunt, quòd quando additur in lege, Quod pænæ soluantur absque condemnatione, statim debeantur. Ita Silu. Assassinus q. 5. Armil. eodē verbo §. 2. Azor. Inst. p. p. lib. 5. cap. 7. quæst. 6. idem videtur tenere. Tu tene nullam pœnā, excepta spirituali Ecclesiastica, puta excommunicatione, & similibus, deberi antè condemnationē. ita primò citati. ratio est. quia consuetudo, quæ est optima legum interpretres, ita declarat, & nullum videas, etiam improbum, non condemnatum luere pœnam.

Porro nota differentiā inter pactum, & pœnam. nam pœna non obligat, nisi, vt est dictum: pactum verò obligat cum primum id transgressus fueris. Silu. pactum, per totum. Ex quo nota casum fortè ex hoc capite resolutum.

*Necessitas
excusat.*

30. Necessitas non habet legem, sed ipsa sibi legem facit. Ideo necessitate infinita excusantur, quæ alias licita non essent.

*Impossibili-
tas excusat.*

31. Impossibilitas semper excusat. Impossibile autem est duplex. Primum quod nullo modo fieri potest, ut hominem volare. Secundum quo quidem fieri potest, sed cum magna difficultate, quod leges vocant impossibile. Ut autem istud impossibile excuset, debet esse tale, quod honestè, & commodè fieri possit. Silu. facere, & impossibile. Honestum vero est, ac *Honorato* vulgari idiomate, & *honorat amente*, quod est citra verecundiam Sil. honestas. Commodè autem dicitur aliquid fieri posse, cū potest fieri salua omnia alia re necessario facienda. verbi gratia, quis pro Deo debet facere totum quod potest, tunc rectè satisficit muneri suo, si omni re illi necessaria prius vacauerit, puta somno,

lomo, negotiis, & similibus perficiendis, reliqua verò Deo persoluerit, ita Silu. facere. Et ex hoc capite resoluunt omnia, quæ requirunt à nobis, vt faciamus possibile. Vide Victorellum de extrema vinctione, cum citatis ibi, de excusato metu mortis comminatæ, dum est excommunicatus, & debet vincti-
onem ministrare.

32. Præcepta seu leges positivæ, et- *Lopes posi-*
iam Ecclesiasticæ non obligant *tivæ non*
cum damno vitæ, salutis, honoris, *obligant in*
& magnæ iacturæ bonorum. Silu. *magno da-*
lex q. 8. versus finem, & Interpre- *mno.*
ratio q. 1. quia talis videtur esse mēs
legislatoris ex Nau. prælud. 7. n. 12.
& omnes. Si tamen leges positivæ
secū inuoluunt legem naturalem,
vel diuinam, tunc obligant cum
quantouis damno secuturo. ratio
est, quia lex naturalis, & diuina, est
de re naturali, & necessaria ad salu-
tē, quia est participatio legis æter-

Bb 5

næ, lex

na, lex verò positiua non est de necessariis ad salutem, nisi in quantū præcipiuntur, non autem ex sua natura. Ex hoc infinita resoluuntur.

Interpre- 33. In legibus, si intentio legislato-
tur quis le- ris sit contraria verbis legis, quili-
gem. bet potest interpretari secundum
sensum legislatoris, in necessitate
subitò occurrente, interpretando
secundum quod poscit iustitia, ra-
tio, & communis vtilitas. S. Tho. p.
2. q. 96. art. 6. Silu. scrup. q. 3. n. 6. di-
spensa. q. 4. Azor Inst. p. p. lib. 5. cap.
16. q. 16. Et hoc intellige in omni le-
ge positiua, & etiam in Diuina; quia
Deus nō intendit obligare ad hoc,
quod aliquis appareat fatuus, &
ridiculosus saltem apud discretos,
& bonos. Sil. scrup. q. 3. not. 3. Et in-
terpretari potest non solum pro se,
sed etiam pro alio; quia quod rati-
onabiliter fit, absque peccato fit, &
ita Doctores ad aliorum vtilitatem
multa interpretantur. Et si in in-
terpre-

terpretatione quis per Epicheiam,
erret, non curandum, quia non
peccauit: rationabiliter enim egit:
Silu. ibi q. 4. not. 7.

34. Si in facto concurrant multe *Quando le-*
leges, puta naturalis, Diuina, & po- *ges sunt cō-*
sitina, vel aliquæ earum, & sibi vi- *traria quid-*
deantur aduersari, standum est legi *agendum.*
naturali. Sot. de Iust. lib. 3. q. 4. art.
3. ad p. argum. nam omnes leges pen-
dent à naturali, nihil enim aliud
sunt, quam rectum dictamen ratio-
nis, quod est lex naturalis; deinde
naturalis pendet à diuina tamquā
à fonte. Sot. de Iust. lib. p. q. 3. art. 1.
concl. 2. Candelab. de lege canonica.
n. 64. & omnes.

35. In omni restitutione ad eam *Restituere*
solus tenetur, qui peccauit contra *quis teneat-*
iustitiam in damnum tertii, quia *tur.*
peccans contra charitatem non te-
netur restituere. Sot. de Iust. lib. 4.
q. 6. art. 3. Nau. cap. 17. nu. 70. Tol.
Iust. lib. 5. cap. 19. num. 2.

B b 6

Sed

*Radix re-
stitutionis
& causa ex-
cusantes.*

Sed à restitutione multa excusât.
36. Bona fides, quæ excusat à pecca-
to, & restitutione. Sil. rest. 3. p. 7. not.
3. Tol. Inst. l. 5. c. 26. n. 9. Et superue-
niente mala fide tenetur, in quantũ
factus est locupletior: quod aliqui
interpretantur, *In quanto hà auan-
zato del suo*, vt dicamus vulgariter;
Ideo si in nihilo factus sit locuple-
tior, ad nihil tenetur. Ex hoc capite
excusatur doctor, & confessarius,
qui credens benè agere malè con-
suluit in damnum tertii. Et deci-
duntur alii infiniti casus.

Præscriptio, de qua vide Silu.
præscriptio q. 5. Tol. Inst. l. 5. cap. 26.
num. 5. & sequentibus. Lopex Inst.
p. p. cap. 133. Præscriptio autem fini-
tur secundum varium modum lo-
corum: Communiter. Mobilia
præscribuntur triennio, quod alii
vocant Vsu capere. Vide leges loci,
& secundum eas iudica.

Impossibilitas de qua supra.
Si

Si verò velis videre, an ista impossibilitas fuerit legitima eam in confessione alleganti, ita agas. Verbi gratia. Petrus anno elapso restituere debebat septem, nō restituit, interrogatus à confessario, respondit, non potuisse: tu interroga an toto illo anno aliqua effuderit in ludo, luxu, vel aliis vanitatibus: si hoc affirmat, non credas fuisse impotentem, ideo redde te difficilem in absolutione, vt ille cogatur ad restitutionem.

Damnum rerum altioris ordinis. Pro quo nota, omnia bona esse, aut animæ, aut corporis, aut famæ & honoris, aut fortunarum, & quæ primò numerantur sunt altioris ordinis. Igitur nemo tenetur restituere bona inferioris ordinis, cū iactura bonorum superioris ordinis. Ita Caiet. citatus à Nau. cap. 18. nu. 47. licet Sot. de Iust. lib 4. q. 6. articul. 3. Lopez (licet aliquatenus dissen-

dissentiat) Instr. p. p. cap. 116. Tol. Inst. lib. 5. cap. 127. non admittant sic vniuersum, sed faciant aliquas exceptiones. Sed quia prima opinio est bonorum auctorum, potes eam tenere.

Dubium in restitutione excusat, quia in dubio potior est conditio possidentis. Silu. rest. 3. q. 6. not. 2.

*Excommu-
nicatio quā
de incurri-
tur.* 37. Excommunicatio nunquam incurritur, nisi pro mortali, ita vt id, quod agitur sit de mortali, vel si est res venialis ex sua natura, sit mortalis quia praecepta. Silu. excom. p. sciendum 3. versus finem. Idco, qui erit securus non peccasse mortaliter, erit etiam tutus se excommunicatione non affici. Et si quis faciat rem vel licitam, vel illicitam habens adnexam excommunicationem, sed hoc ignoret, non incurrit eam. Tol. Inst. lib. p. cap. 9. num. 11. cum citatis ibi, iuxta dicta supra de ignorantia.

Excus.

Excusant etiam ab excommu-
 nicatione, omnia, quæ excusant à
 peccato, vt necessitas, impossibili-
 tas, & alia dicta: quia sine mortali
 non incurritur, & omnia dicta à
 mortali excusant.

38. Irregularitas ea sola est, quæ *Irregulari-
 tas quando
 contrahitur.*
 in iure exprimitur, & ideo non de-
 bent ad eam trahi casus similes,
 aut etiam habentes maiorem cau-
 sam. Tol. Inst. lib. p. c. 52. num. 7. &
 communis.

39. Usura semper est peccatum *Natura v-
 sura.*
 concurrentibus tribus. Primo. *sura.*
 Mutuo. Intellige; vero, vel pallia-
 to, id est alieno nomine cœoperto.
 Secundo. Lucro principaliter in-
 tento. pro lucro intellige aliquid
 ultra mutuatum, quidquid sit,
 dummodo res sit, quæ vendi pos-
 sit. Tertio. Pacto. Et concurrentib.
 dictis tribus est usura formalis: con-
 currentibus verò solo mutuo, &
 lucro dicitur usura mentalis. Silu.
 usura.

usura p. à principio. Nau. c. 17. num.
206. Tol. Inst. lib. 5. c. 28.

In hac materia antè factum, me-
lius est tenere, inter opiniones, ri-
gidiolem, quia alias faciliter decli-
natur in extremum in hoc vitio:
Sed & si quis mitiorem sequeretur
non peccaret, vt est dictum de de-
lectu opinionis. Eodem modo me-
lius est tenere rigidiolem in vene-
reis, propter eandem rationem. Et
opiniones, ex quibus arripitur ansa
peccandi, non sunt propalandæ
maximè in publico, puta, quod in
necessitate furari liceat & similes;
quia inde improbi accipiunt ansam
peccandi.

40.
*Quæ opini-
ones non
sunt publi-
cæ docendæ.*

*Intentionis
regula.*

41. Vbi in aliqua re requiritur in-
tentio, sufficit eam habuisse actu, a-
liter à principio actus, cui est neces-
saria: licet in processu actus non
ad sit, non facit vt actus desinat esse
melior, vel peior. Dicitur verò in-
tentio actualis durare virtualiter
in

in actu ex ea inchoato, donec actu contrario reuocetur, ita; Expresse habuisti talem intentionem in hoc actu inchoando, durat dum expresse eam non reuoces. Ex hoc capite innumera resoluntur, præcipue de administratione Sacramentorum.

42. Episcopus dispensat in omnibus irregularitatibus, & suspensio-
Episcopus in quibus.
 nibus, ex delicto occulto proueni-
 entibus, excepta ea, quæ oritur ex
 homicidio voluntario, & exceptis
 aliis deductis ad forum contentio-
 sum, & absoluit ab omnibus ex-
 communicationibus, etiam Sedi
 Apostolicæ reservatis, in sua dia-
 cesi per se, vel per Vicarium delin-
 quentes quoscumque suos subdi-
 tos, & hoc gratis, in foro conscien-
 tiæ. In omnibus verò casibus bul-
 læ Cœnæ Domini non absoluit,
 non obstante quod aliqui affir-
 ment. licet Conc. Trid. sess. 24. c. 6.
 de

de refor. concedat in hæresi occul-
ta, quia in dicta bulla, per ista verba
NON OBSTANTE CLAVSVLA
CONCILII, reuocatur talis facultas.
Ita stilus Curie. Azor inst. p. p. lib. 8.
c. 10. q. 10. Tol. inst. lib. p. c. 64. n. 7.
not. 10. gl. marginalis. item. cap. 42.
n. 13. Et ita tenendum. Ideo si Cu-
rato veniat aliquis casus includibi-
lis in dictis, noscat adhibere facile
remedium per Episcopum, & non
vexare poenitentes mittendo Ro-
mam. Eodem modo agas, si occur-
rat casus in dispensatione, aut com-
mutatione voti, in quibus Episco-
pi sæpè possunt, etiam si sint reser-
uati Papæ, vt notat Silu. absolut. 4.
not. 3. Nau. c. 27. n. 89. Et in casibus,
in quibus Episcopus potest absol-
uere, Curatus faciat sibi dari talem
facultatem pro illa vice, vt eum
maiori facultate, & amabiliter pœ-
nitentis gerat negotium, quod fa-
cilè Episcopus concedet.

43.
*Bonum con-
siliu.*

44. Bo-

44. Iuramento pacta firman-
tur, dummodo non sint contra legem
naturalem.

*Iuramentū
quando te-
nendum.*

Ex hoc capite volunt Doctores
aliqui, quod mulier, quæ non po-
test fideiubere, si pro marito fide-
iusserit, teneatur soluere, propter
iuramentum solitum apponi in
contractu, etiamsi leges reddant
eam immunem, ita vt non possit
vel fideiubere, vel si fideiusserit,
non possit cogi ad soluendum iu-
rata. Azor inst. p. p. lib. 11. c. 7. reg. 4.
Silu. iur. 4. q. 16.

At dicendum. Si forum exterius
non cogit ad soluendum, non te-
neri; fortè, quia hoc est fideiubere
per metum reuerentialem, etiam
leuem, sufficientem tamen, ne tale
iuramentum obliget. Sic viri peri-
ti Romæ responderunt, & sic in il-
lo foro practicatur.

Si tamen velis eam obligari, Lo-
pez de contractibus lib. 2. cap. 17.
conf. lit.

consulit petendam esse relaxationem à iuramento, & tunc non obligabitur. & ita à magna molestia liberabis multas fœminas, quæ in hoc impingunt, metu, ne mariti malè accipiant, aut eas malè tractent, si non fideiusserint.

*Non omne
licitum in
foro exte-
riori licitū
in consci-
entia.*

41. Non tamen credas, omnia, quæ practicantur in foro exteriori, valida esse in foro conscientia. puta qui adita hæreditate non fecit inuentarium tenetur ad debita, etiam vires hæreditatis, quia iste in conscientia non tenetur. Et huius generis sunt multa. Silu. hæreditas 3. quæst. 5. Si tamen quis ita practicaret, & creditor compelleret debitorem ultra vires hæreditatis, posset habitum in conscientia sibi retinere: quia censetur validè fieri, quod fit iuridicè, & qui sequitur opinionem periti, vt est in casu, in conscientia est tutus, vt est dictum de delectu opinionis.

46. Bona

Bona fides semper à peccato excusatur. Ratio est, quia facit involuntarium, quod semper excusatur à peccato. Ad hanc reducitur, seu potius est res faciens bonam fidem.

47. Credulitas inculcata, quæ est, cum qui agere debet verè potest, sed verè credit se non posse: tunc enim excusatur ab omni peccato propter eandem rationem. Ex quo infinita etiam resolvuntur. Tamen ita à confessorio practicandum. Alleganti bonam fidem super præterita credat, cum regula dicta supra nu. 36. super futura verò non credat, nisi verò expertus fuerit, quæ bona fide credit, ita esse ut credit. Verbig. atia. Quis confitetur se non ieiunasse de præscripto ab Ecclesia, & offert pro causa excusante, quod crederet se verè non posse; credet confessorius pro ieiunio transacto, sed non admittat pro futuro, nisi experiatur prius, quæ verè possit præstare. Sed &

Bona
excusatur

Crudelitas
excusatur.

6

se vellet hunc abolere absque tali experientia non male ageret, sufficit enim credulitas ad excusandū a peccato. Nunquam tamen ad hanc experientiam remittat eum, quem verisimile est nō acquieturum dicto: ne dum alias non peccat, cogat peccare per illam conscientiam erroneam.

Dolus quos contractus in conscientia rescindat. 48. In omnibus contractibus, qui dicuntur bonæ fidei, ut est emptio, venditio, locatio, conductio, mandatum, dispositum, societas, pignus, commodatum, & permutatio; si interuenerit dolus, non obligant in conscientia, omnes verò alii contractus obligant, quoad fuerint per iudicem dissoluti. Silu. contract. q. 2. Ang. contract.

Omnes contractus, qui requirunt liberum consensum, facti per meum, non tenent, vide Silu. metu q. 8. Azor addit illis, sponsalia metu facta, & cum quis detruditur, vel detinetur in carcerem, omnis promissio

promissio in fauorem detinentis,
vel detrudentis facta, metu caden-
te in constante, non valere. Item
omnis donatio. Porro contractus
illi, qui metu fiunt, & non valent
rescinduntur, vel exceptione, quod
est dicere metu factos, vel officio
iudicis. Azor Inst. p. p. lib. p. cap. ii.
quæst. 17. Sed si quid per dictos
contractus acceptum fuerit, in
conscientia non est restituendum,
nisi quod acceptum est per dona-
tionem metu factam. Idem ibi. Alii
verò contractus metu facti, siue
metus sit causa impellens, siue sit
causa finalis, valent in conscientia.
Azor ibi. Lopez verò Instr. p. p. cap.
96. cum Adriano, tenet contra-
ctus metu factos, etiamsi metus sit
leuis, dummodo sit causa princi-
palis contractus, non obligare in
conscientia, sed solum in foro ex-
teriori.

9. Nullum peccatū est peccatū,
nisi

*Omne pec-
catum vo-
luntarium.*

nisi sit voluntarium. Voluntarium
verò est, quod fit nec vi, nec igno-
rantia. Azor Inst. p. p. lib. 1. c. 3. q. 1.
Sed voluntarium est duplex, dire-
ctum & indirectum. Directum est,
de quo est sermo: Indirectum est,
cum facere debemus, & possumus,
& non facimus, S. Tho. p. 2. q. 6. art.
3. Sil. voluntarium. Nau. prælud. 6.
Tol. Inst. lib. p. c. 72. Vbi de isto vl-
timo dat exemplum, de illo, qui
multum vini bibit, non quidem
volens inebriari, qui si inebriatus
fuerit, ebrietas erit illi voluntaria.
Igitur peccatum debet esse volun-
tarium altero istorum modorum,
& debet esse liberum, hoc est non
inuitum, sed spontaneum. Azor li.
d. c. 1. q. 4. Dicitur liberum, quia si
in peccato fuerint afferentia impe-
dimentum, dummodo non impe-
diant omnino, (an verò detur ali-
qua vis omnino impediens volun-
tarium, dic quod non.) Azor lib. p.
cap.

rium
gno-
q. i.
dire-
a est,
est,
mus,
5. art.
d. 6.
o vl-
qui
dem
iatus
aria.
lun-
um,
non
or li.
uia si
mpe-
mpe-
r ali-
lun-
ib. p.
cap.

cap. 9. qualia sunt metus, passio,
nihilominus voluntarium effici-
ent. Azor loco dicto ca. 9. 10. & 17.
licet multum voluntatem moue-
ant, & de voluntario minuant. Idē
ibi. c. 17. per totum. Sed nota, quod
de ratione voluntarii est, vt sit sine
ignorantia: voluntas enim non fer-
tur nisi incognitum, ideo erit cum
scientia. At cum qua scientia? Nau.
prælud. 9. n. 9. Lopez instruct. p. p.
cap. 3. dicunt, cum scientia quod sit
peccatum mortale, deducitur et-
iam ex Viguerio Inst. theol. ca. 3. §.
4. de voluntario. Azor verò p. p. lib.
4. c. p. q. 4. vult ad constituendum
mortale, quod, qui peccat, sciat id
quod agit esse contra rationem, &
legem in re graui. At ista sunt ma-
gnæ speculationis: quia etiam ve-
niāle est contra rationem & legem,
licet in re parua. Sed quomodo ru-
dis cognoscet de grauitate? Vide
an Nau. & Azor in substantia idem
Cc dicant.

dicant. Ex dictis prudens sciet, quale voluntarium constituat peccatū.

*Vbi non est
culpa nec
pœna.*

50 Vbi nō interuenit culpa, nō debetur pœna, non solū de pœna spiritali, vt ex cōmunicatione, & similibus, sed nec etiam de temporali.

*Culpa quæ
obliget.*

Porro culpa non obligat in conscientia, nisi interueniat dolus, & lata culpa. Dolus est cum voluntate nocendi: lata culpa est non vti ea diligentia, qua communiter homines eiusdem professionis vtuntur, puta lata culpa est ignorare quod communiter scitur; licet in foro contentioso detur actio pro omnibus aliis culpis. Silu. culpa q. 1. ratio est, quia dolus & lata culpa soli faciunt voluntarium, & aliæ culpæ non item.

*Peccata
quomodo
specie vel
numero dif-
ferant.*

SI PECCATA SPECIE DIFFERUNT, vel numero: Primo.

Peccata cogitationis differūt primo ex diuersitate obiecti, seu materiæ specie distinctæ, etiamsi sit nisi vnicus actus voluntatis, vt velle occidere

cidere ad furandum, sunt duo peccata numero, & specie distincta. Secundo ex obiecto, & fine, & ratione diuersis, vt velle furari ad donandum pro peccando. Tercio. Quando in eodem obiecto sunt duæ prauitates contra rectam rationem, vt furari rem sacram: quia furari est vnum, & rem sacram aliud peccatum, id est sacrilegium. Et eodem modo quo multiplicantur specie, multiplicantur etiam numero.

52. An verò peccata cognitionis multiplicentur interruptione temporis sunt duæ sententiæ. Prima affirmat multiplicari. puta, Petrus vult occidere Ioannem, dormit, vadit, & alia multa agit, toties peccat, quories cogitat de occidente. Silu. peccatum quæst. 2. Armil. peccatum §. 4. Tab. peccatum p. q. 8. Sic etiam videtur tenere Nau. c. 6. n. 18. de insequente

*An peccata
cordis in-
terrupta
multiplica-
centur.*

Cc 2

mulierem.

mulierem. Sed ibi loquitur de opere, seu peccato externo.

Secunda sententia ait multiplicari quando sunt per contrarium actum interrupta, & postea reassumuntur: vt qui vult furari. deinde determinat nolle, & postea iterum determinat velle, tunc quoties determinat, toties peccat. Caiet. opulc. c. tomo p. tract. 31. qui est resp. 15. Nau. cap. 6. num. 16. vbi propriè loquitur de peccato interno. Azor Instr. p. p. lib. 4. ca. 4. q. 4. de Graff. p. p. c. 20. n. 11. Lopez Instr. ca. 31. q. 4. Si verò interruptio fiat naturaliter, puta dormiendo, loquendo, aut similia agendo, non multiplicari peccatum. sic declarat Lopez ibi. Azor verò conciliat dictos auctores, ita peccata, quæ in voluntate perficiuntur cursu temporis multiplicari cum iterantur, sic est hæresis, odium, & similia. Idem Nau. ibi. Peccata verò

vero, quæ complentur omissione, vel facto, tunc solum esse vnicum peccatum, cum omittitur, vel fit ipsum peccatum; licet sæpius cogitatio interrumpatur.

53. Peccata oris distinguuntur specie, & multiplicantur numero, *Peccata oris quomodo multiplicentur.* quoties sermo fertur ad obiecta diuersa, vt appellare furem, hæreticum, sunt duo peccata, quia duo obiecta. Azor c. dicto q. 5. quod videtur contra Nau. c. 6. n. 18. qui ait non augeri numero conuitia, eò quod alterum quis ter appellet furem, aut ter deieret, nec eò quod plura maledicta simul in plures cõiciat, vt blasphemando duodecim Apostolos. Azor autem distinguit, esse vnicum peccatum vocare furem ter continuato sermone, sic vna est rixa percutere ter, aut quater vnum.

54. Peccata operis, seu quæ opere

C c 3

perfici-

Peccata o- perficiuntur, sunt plura specie, &
ris quo- numero.

modo mul- *Primo.* Quando habent obie-
tiplicantur. cta specie diuersa, vt adulterium,
 furtum.

Secundo. Quando habent vni-
 cum obiectum, sed habent plures
 prauitates specie distinctas, vt fur-
 tum rei sacræ.

Tertio. Quando habent obie-
 ctum fine, & specie diuersum, vt
 occidere ad furandum.

Quarto. Quando habent ob-
 iecta differentia, vt occidere du-
 os homines vno telo.

Sexto. Tot sunt peccata quot
 actus, quando peccatum actu con-
 summatur, vt binus congressus cū
 muliere est duplex peccatum. Azor.
 Inst. p. p. lib. 4. c. 4. q. 6. licet aliqui
 negent, & velint esse vnum, quan-
 do assumuntur pro vnico fine.

Peccata hoc modo sunt alia ali-

Gravitas
peccatorum is grauiora.

Primo.

Primò quæ sunt contra Deum, ^{quomodo} sunt grauiora his, quæ sunt contra ^{cognosca-} proximum; Et grauiora, quæ sunt ^{tur.} contra præcepta primæ tabulæ his, quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ. S. Tho. p. 2. q. 73. art. 3. Azor Inst. p. p. lib. 4. c. 19. q. 3.

Secundo grauiora sunt, quæ sunt contraria maiori virtuti, cæteris paribus: potest enim fieri, vt aliqua sint contraria maiori virtuti, sed sint minora aliis, quæ sunt contraria minori virtuti. puta iustitia castitate est maior, & tamen fornicatio, quæ est contra castitatem, ratione sobolis, & bono prolis, est maior furto, quod est contra iustitiam. S. Thom. qu. dicta art. 4. Azor ibi q. 4.

Tertio grauiora sunt, quæ maius damnum causant intentum, vel præuisum, quia si non sit nec intentum, nec præuisum, non augent peccatum: vel si non sit in-

tentum, nec præuisum, tamen ex peccato sequitur, quia tunc illud grauat. S. Tho. q. dicta art. 8. Azor ibi q. 4. & capit. 20. quæst. 1.

Quarto quæ proficiscuntur ex maiori causa, cæteris paribus: puta maius est peccatum deliberatum, peccato per ignorantiam. S. Tho. ibi art. 6. Azor ibi q. 5.

Quinto quæ fiunt peioris finis gratia. Azor ibi q. 5.

Sexto quæ habent circumstantias deteriores, vel numero plures. S. Tho. ibi art. 7. Azor ibi q. 6.

Ex quibus infinita decides, quando, & quomodo sit pensanda grauitas peccatorum, maximè concurrentibus duobus malis, vt valeas minus eligere.

FINIS.

Soli Deo honor, & gloria.

IN-